

Л. О. Демінська, Донецький державний інститут здоров'я, фізичного виховання і спорту

АКСІОЛОГІЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ КРАЇН ЄВРОСОЮЗУ

Демінська Л. О.

Аксиологічна спрямованість педагогічної системи країн Євросоюзу

Сучасні завдання педагогічної системи реалізуються при аксіологічному підході учителя до учнів та навчального процесу. Для формування аксіологічного потенціалу вчителя потрібне вивчення педагогічного досвіду стан Євросоюзу.

Ключові слова: педагогічна система, цінності, учитель, учень, професійна підготовка.

Деминская Л. А.

Аксиологическая направленность педагогической системы стран Евросоюза

Современные задачи педагогической системы реализуются при аксиологическом подходе учителя к ученикам и учебному процессу. Для формирования аксиологического потенциала учителя необходимо изучение педагогического опыта стран Евросоюза.

Ключевые слова: педагогическая система, ценности, учитель, ученик, профессиональная подготовка.

Сучасні завдання загальноосвітньої школи щодо здоров'язберезувальної спрямованості підвищують вимоги до професійного рівня вчителя фізичного виховання, його ціннісного світогляду на педагогічний процес.

Ціннісне ставлення вчителя до учнів та педагогічного процесу можливе при умовах впровадження аксіологічного підходу у освітній процес загальноосвітніх шкіл. Формування аксіологічного потенціалу вчителя відбувається в процесі їх професійної підготовки. Як зазначає Н. А. Гущина, аксіологічний підхід традиційно вважається однією з методологічних основ гуманістично орієнтованої педагогічної освіти, оскільки він спрямований на

формування гуманних професійно-ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя в процесі його підготовки у вищому навчальному закладі [1].

С. А. Хазова вважає, що аксіологічний підхід у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу необхідний, насамперед, для формування системи професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів. Дослідниця зазначає, що процес формування професійно-значущих орієнтацій базується на знанні та розумінні значення й сенсу системи цінностей. Знання про професійно-педагогічні цінності містяться в загально-професійних і спеціальних навчальних дисциплінах. Важливість аксіологічного підходу в освітньому процесі пов'язана, перш за все, із тим, що саме в процесі навчання студенти отримують знання про систему цінностей. При цьому відбувається, по-перше, вибір мети виховання – формування системи цінностей у студентів; по-друге – орієнтування студентів на гуманістичні цінності у своїй майбутній педагогічній діяльності: ціннісне ставлення до учнів, вибір основних цілей і змісту навчання, вибір стратегії поведінки [2].

Для формування аксіологічного підходу до процесу професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання важливе значення має вивчення міжнародного досвіду та аксіологічної спрямованості педагогічної системи країн Євросоюзу.

Актуальність дослідження педагогічного досвіду країн Євросоюзу продиктована відсутністю чіткої національної стратегії, низьким обсягом експорту освітніх послуг, незадовільних темпів розвитку міжнародних освітніх програм і, відповідно, інтеграції вітчизняної освіти до загальноєвропейського та світового освітнього простору [3].

Таким чином, в відповідно до актуальності проблеми метою дослідження є аналіз аксіологічної спрямованості педагогічної системи країн Євросоюзу - Великобританії, Франції, Німеччини та Фінляндії.

При аналізі зарубіжного педагогічного досвіду, розглянемо взаємозв'язок між педагогічними цінностями системи загальноосвітніх шкіл та педагогічними цінностями процесу професійної підготовки вчителів, тому що вимоги до

професійної діяльності вчителя обумовлюють вимоги до організації професійної підготовки вчителів.

В останні десятиліття Британську систему освіти різниці гуманістичний аспект, спрямований на оптимізацію процесу навчання, всебічний розвиток особистості учня, дотримання прав учня, виховання расової і національної толерантності, необхідної для адаптації в мультикультурному британському суспільстві [4].

Гуманістичну спрямованість навчання у школах виявляє:

- впровадження навчання в мультинаціональні класах;
- расове, соціальне і національне рівноправ'я в освіті;
- демократизація взаємин між вчителями й учнями;
- приділення уваги духовній освіті.

Важливого значення в освіті Великобританії набувають проблеми підвищення якості освіти на основі оптимізації інтеграційного і диференційованого підходу до навчання, а також організація процесу освіти для дітей з різними дисфункціями [4].

Як підкреслює у своєму дослідженні Ю. Ю. Оніщенко, у Великобританії в продовж тривалого історичного періоду склалася особлива система педагогічної освіти. Значна увага приділяється формуванню особистості майбутнього вчителя. Успішно реалізується взаємозв'язок між теоретичною підготовкою вчителя та його практичною діяльністю в загальноосвітній школі. Останні десятиліття у Великобританії створюються принципово нові підходи до гуманізації педагогічної діяльності й формування найбільш значущих для такої діяльності, професійно-особистісних якостей педагога [5].

Однією з головних вимог до сучасного британського вчителя є його ціннісні орієнтації та високий рівень професіоналізму. Професіоналізм стає соціальнозначущою, обов'язковою якістю вчителя, здатного до аналізу своєї практичної діяльності. Структура професіоналізму складна, багатоаспектна і діє в нерозривній єдності.

Аналіз педагогічної системи Великобританії дозволив Л. В. Кузнецовій, встановити, що зміст професійної освіти спрямовано на формування таких якостей особистості майбутнього вчителя: гуманістична позиція; особистісні якості, що відповідають принципам гуманізму; педагогічне мислення; володіння педагогічними технологіями; досвід творчої педагогічної діяльності; культура професійної поведінки; здатність до саморозвитку й саморегуляції особистості та діяльності педагога [6].

Європейські інтеграційні тенденції розвитку освіти у Франції засновані на стратегії інтернаціоналізації. Цю стратегію побудовано у Франції на засадах державних гарантій щодо рівних можливостей і відкритого доступу до всіх освітніх рівнів, неперервності, гуманізації та культуровідповідності, тобто відповідно до тих засадничих принципів функціонування освітньої системи, які відображають національні пріоритети, забезпечують збереження національно-культурної самобутності і при цьому відповідають найвищим світовим освітнім стандартам.

Однією з фундаментальних цінностей французького суспільства є рівний доступ до здобуття освіти. Серед проблем, які вирішує педагогічна система Франції, залишається проблема освіти дітей всіх соціальних верств суспільства. Як підкреслює Н. Н. Ільїна, у Франції досить успішно виконує освітні завдання „народна школа”. Розроблено єдиний освітній стандарт для учнів усіх соціальних верств. Такий стандарт, який відіграє роль чинника соціальної рівноваги, дозволив виділити найбільш здібних учнів і сприяти їх подальшій освіті незалежно від соціального стану [7].

Дослідження педагогічної системи Франції свідчать, що „ціннісними орієнтирами вищої професійної освіти є професіоналізм і професійна компетентність”. У Франції створюється новий феномен учителя – „Вчитель XXI століття” – учитель-професіонал [8].

Учитель-професіонал повинен володіти різноманітними і системними знаннями, бути професійно компетентним і володіти такими якостями, як: духовна й етична зрілість; гуманістичний світогляд; рефлексія; мобільність;

працьовитість; відповідальність; творчий підхід до професії; толерантність; прагнення до дослідницької діяльності та самоудосконалення [8].

Вивчення професійної підготовки майбутніх учителів у Франції показало, що існує декілька рівнів цієї підготовки, а саме: університетський, методичний, педагогічний, професійно-компетентнісний. Найбільш ефективним є професійно-компетентнісний рівень підготовки майбутнього вчителя, оскільки така підготовка передбачає: академічну, педагогічну та методичну підготовку, що необхідно для становлення різнобічного та висококультурної особистості педагога [7].

Досвід французької педагогічної системи демонструє, що ефективність навчання підвищується, коли організація навчання передбачає, що зміст навчання накладається на контекст майбутньої професійної діяльності студентів і засвоюється через активні форми навчання [9].

Отже, професійна підготовка вчителів у Франції здійснюється на якісно новому рівні, коли в технології навчання передбачено особистісно-орієнтований підхід, який базується на діагностиці розвитку індивідуальних особливостей особистості майбутнього педагога. Ефективними формами вдосконалення професійно-педагогічної підготовки вчителів для загальноосвітніх навчальних закладів Франції є особистісно-орієнтовані форми взаємодії викладачів інституту і стажистів: міжпредметні педагогічні команди, групи професійної підготовки, педагогічні майстерні, робота за індивідуальними педагогічними проектами тощо [9].

Педагогічна система Німеччини розвивається на основі єдиних для Європи духовних, гуманістичних і культурних цінностей. Крім того, ця країна має власні, типові лише для німецької освіти, традиції, що впливають на стратегію розвитку європейської освіти та її інтеграцію в єдиний європейський освітній простір [10].

Освітня система Німеччини ґрунтується на органічній взаємодії наукових досліджень і педагогічної практики. Відмінними ознаками розвитку науково-освітньої системи Німеччини є реалізація основних тенденцій

інтеграційних процесів в Євросоюзі. Особливу увагу в Німеччині приділяють феноменологічному аспекту організації освітнього процесу у зв'язку з переходом більшості країн Європи на нову гуманістичну парадигму освіти. Будучи ядром феноменологічної парадигми, гуманістична освіта значну увагу приділяє інтелектуальному розвитку особистості учня, підготовці учнів до адаптації у світі праці та формуванню в них громадянської самосвідомості [10].

Згідно з дослідженням М. І. Іванової, у теорії освіти сучасної Німеччини знаходить суперечливе відображення різноманітність педагогічних концепцій, поглядів, підходів, установок, але все-таки провідною є гуманістична концепція, заснована на можливостях людини отримувати безперервну, відкриту світу, освіту впродовж всього свого життя [10].

У процесі професійної підготовки вчителів належну увагу приділено розвитку індивідуально-психологічних якостей: креативності, рефлексивності, інноваційності, толерантності [10].

На думку О. В. Мартинової, дослідження технологій, які використовуються в процесі професійної підготовки вчителів у Німеччині, показало, що процес створення європейського простору вищої освіти не вимагає впровадження принципово нових методів і технологій в процесі підготовки вчителів. Враховуючи, що створення Європейського простору вищої освіти націлено на створення умов, сприятливих для розвитку особистості, пріоритет у процесі професійної підготовки вчителів надається тим методам і технологіям, які сприяють формуванню творчої особистості вчителя, дозволяють студентам активно брати участь у процесі вивчення навчального матеріалу, практично орієнтованому і гуманістично спрямованому [11].

Актуальною проблемою освіти сучасної Німеччини є організація системи підвищення кваліфікації педагогів. Система підвищення кваліфікації представлена розмаїттям традиційних й інноваційних форм удосконалення професійної майстерності шкільних учителів. Система підвищення кваліфікації вчителів спрямована на теоретичну, психологічну і практичну підготовку

вчителів. Основний акцент при цьому робиться на формуванні та розвитку аналітичних, проєктувальних, рефлексійних умінь, розвитку інтелектуальної мобільності педагогів [12].

Як пише О. С. Гладкова, службовці організацій і викладацький склад, які здійснюють процес підвищення кваліфікації вчителів в Німеччині, висувають такі основні завдання: навчити педагога управляти своєю діяльністю, перебудовуватися відповідно до зміни педагогічної ситуації, критично оцінювати власну педагогічну діяльність [12].

Як підкреслює Д. О. Володін, фінський досвід шкільних реформ визнаний світовою педагогічною спільнотою ціннісним ресурсом модернізації освіти, що зумовлено цілою низкою чинників, найважливішими з яких є провідна роль гуманістичної парадигми виховання, особистісна спрямованість шкільної освіти, концепція демократичної школи, відкритість школи світовому освітньому процесу. Когнітивно-конструктивістський підхід до організації шкільної справи, підкріплений традиційною для країни концепцією загальної культурної писемності, вивів країну в лідери на міжнародному рівні, дозволив зайняти провідні позиції з ключових аспектів шкільної освіти [13].

Педагогічні концепції, які склали базис сучасного розвитку шкільної освіти у Фінляндії, у своєму інтегрованому розвитку дозволили реалізувати ідею адаптивної школи. Традиційна гуманітарна спрямованість фінської педагогіки знаходить своє втілення в ідеях вільного виховання, у концепції індивідуалізації навчання, повній інтеграції дітей зі спеціальними потребами до загальної шкільної системи, а також у виховній роботі з батьками [13].

Як зазначає В. К. Загвоздкін, секрет успіху адаптивної системи навчання Фінляндії полягає в продуманій освітній політиці, що ґрунтується на досягненнях сучасних досліджень з педагогічної психології і нової дидактики. Система адаптивного навчання вимагає спеціальних процедур оцінювання результатів педагогічного процесу. Ці результати необхідні для корекції

навчального процесу. Таким чином, адаптивне навчання пристосовується до потреб і запитів конкретних учнів конкретної школи [14].

Адаптивна система навчання враховує рівень розвитку і особливості учнів, працює в «зоні найближчого розвитку», а оскільки всі діти різні, то на практиці система такого навчання означає індивідуалізацію і внутрішню диференціацію навчального процесу. Саме ця ідея лежить в основі нової педагогічної культури Фінляндії [14].

Основними тенденціями сучасного розвитку європейської шкільної освіти, що зумовили спрямованість реформ фінської школи, є: демократизація школи, що передбачає забезпечення рівних шансів на здобування освіти представниками різних соціальних груп, децентралізацію управління з метою посилення шкільної автономії, розвиток соціального партнерства навчальних закладів з інститутами цивільного суспільства; оновлення вмісту загальної освіти відповідно до концепції «суспільства знання», його орієнтація на розвиток когнітивного потенціалу учнів; підвищення якості навчання і забезпечення його відповідності сучасному рівню соціального і економічного розвитку суспільства; вдосконалення підготовки вчителів на основі принципу навчання впродовж всього життя [13].

Ще однією особливістю фінської системи освіти є *ціннісне ставлення* до кожної дитини. Директор департаменту освіти Фінляндії Юка Сарьяла зауважує: «ми не можемо собі дозволити жодного безнадійного випадку». Цей вислів стосується проблеми поганої успішності учня або нездобуття учнем освіти. «Втрата кожної дитини, її внутрішній, а часто і зовнішній, відхід від освіти обертається цілою низкою важких соціальних проблем, про які всі ми добре знаємо. Кожна дитина, втрачена для освіти, у результаті коштує державі більше, ніж інвестиції в превентивні заходи» [14].

Належну увагу у Фінляндії приділяють професійній підготовці майбутніх учителів. Однією з проблем, над якою працюють учені Фінляндії, є академічна мобільність студентів. Розвиток академічної мобільності студентів у Фінляндії пов'язаний з її поступовою інтеграцією в систему вищої європейської освіти і

відображений у послідовній зміні трьох етапів. Перший етап (XVII - середина XX ст.ст.), пов'язаний з моноідеалістичною моделлю професійної підготовки студентів. Ця модель ґрунтується на діагностичній концепції, згідно з якою академічна мобільність здійснювалася вибірково, - відповідно до пізнавальних інтересів і матеріальних можливостей студента. Другий етап (середина - кінець XX ст.) пов'язаний з технократичною моделлю професійної підготовки, в основі якої лежить діагностична концепція, орієнтована на поглиблення професійної підготовки студентів й отримання можливості більш якісного працевлаштування. Третій етап (кінець XX ст – теперішній час) пов'язаний з гуманістичною моделлю, спрямованою на реалізацію концепції розвитку суб'єктності студента [15].

Як зазначає М. О. Ставрук, зміст академічної мобільності студентів Фінляндії репрезентують чотири підходи: функціональний (академічна мобільність студентів як набір функцій особистості); особистісний (академічна мобільність студентів як інструмент розвитку особистісних якостей); культурологічний (академічна мобільність студентів як інструмент культурного й інтелектуального обміну); віртуальний (академічна мобільність студентів у межах можливостей дистанційної освіти) [15].

Академічна мобільність студентів Фінляндії ґрунтується на принципах: цілісності, динамічності, інтегративності, науковості, гуманізації, культуродоцільності, безперервності, свободи вибору, функціональності.

Педагогічними умовами організації академічної мобільності є [15]:

- реалізація національної стратегії інтернаціоналізації Вищих навчальних закладів; інформаційне, кадрове і фінансово-правове забезпечення академічної мобільності студентів;
- ефективна робота вузівських центрів академічної мобільності фінських Вищих навчальних закладів;
- забезпечення педагогічного, методичного, організаційно-управлінського супроводу процесу академічної мобільності студентів;

- залучення до роботи у Вищих навчальних закладів викладачів і співробітників з міжнародним досвідом роботи, високим рівнем кваліфікації і ґрунтовою мовною підготовкою;
- підготовка фінських студентів до участі в європейських, скандинавських і трансграничних програмах академічної мобільності;
- організація інтернаціоналізованих програм навчання і мовних курсів у ВНЗ;
- надання грантів фінським та іноземним мобільним студентам і їх облаштування у Фінляндії;
- сприяння працевлаштуванню студентів.

Таким чином, аналіз аксіологічної спрямованості педагогічної системи країн Євросоюзу дозволяє нам зробити наступні висновки. Педагогічна система кожної країни має свої особливі якості, але можна визначити такі загальні характеристики, як: ставлення до освіти та до учня як до цінності; залучення учнів до національних цінностей країни; гуманістична спрямованість навчального процесу; високий рівень професійної компетентності вчителя; методологічна підготовленість вчителя; важливість культурного рівня особистості вчителя, його толерантне ставлення до учнів; творчий підхід учителя до професійної діяльності; особистісний підхід до учнів; підготовка учнів до майбутньої професійної діяльності.

Перспективи подальшого розвитку дослідження передбачає вивчення процесу формування ціннісного ставлення учнів до власного здоров'я та життя.

Література

1. **Гущина Н. А.** Аксіологические аспекты отечественного образования как фактор формирования профессионально-ценностных ориентаций будущего учителя : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Гущина Наталья Александровна ; Калужский гос. пед. ун-т имени К. Э. Циолковского. – Калуга, 2004. – 188 с.

2. **Хазова С. А.** Психолого-педагогические условия организации аксиологического подхода в подготовке будущих педагогов. – Режим доступа : <http://www.fan-nauka.narod.ru/2008-1.html>

3. **Сисоєва С. О.** Освітні системи країн європейського союзу: загальна характеристика : навч. посіб. / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук.– Рівне : Овід, 2012. – 352 с.

4. **Ведина А. Н.** Реализация принципа гуманизма в учебном процессе общеобразовательных школ Великобритании: на примере гуманитарных дисциплин : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01/ Анна Николаевна Ведина ; Казан. гос. пед. ун-т. – Казань, 2005. – 227 с.

5. **Онищенко Ю. Ю.** Формирование профессионализма учителя в системе педагогического образования в Великобритании: конец XX – начало XXI вв.: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Юлия Юрьевна Онищенко ; Коломенский гос. пед. институт. - Каломна, 2007. – 180 с.

6. **Кузнецова Л. В.** Педагогические основы подготовки преподавателя вуза в современной системе высшего образования Великобритании, Шотландии и России : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Лилия Васильевна Кузнецова ; Ростовский гос. пед. ун-т. – Ростов на Дону, 2000. – 136 с.

7. **Ильина Н. Н.** Актуальные проблемы школы Франции / Н. Н. Ильина // Межкультурный диалог: традиции, формы, практика в поликультурном образовательном пространстве Русского Севера. – Петрозаводск : Изд-во КГПУ, 2007. – 292 с.

8. **Гордиенко Н. Е.** Подготовка учителя-профессионала в высшей педагогической школе Франции в конце XX - начале XXI веков: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01/ Надежда Евгеньевна Гордиенко ; Московский гос. областной социально-гуманитарный институт. – Коломна, 2010. – 248 с.

9. **Закирьянова А. Х.** Система профессиональной педагогической подготовки учителей массовой школы Франции на рубеже XX – XXI веков : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ания Хамитовна Закирьянова ; Уральский гос. пед. ун-т. – Екатеринбург, 2004 – 196 с.

10. **Иванова М. И.** Развитие научно-образовательной системы Германии в едином европейском образовательном пространстве : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.01/ Марина Ивановна Иванова ; Ростов. гос. пед. ун-т. – Ростов-н/Д., 2000. – 239 с.

11. **Мартынова О. В.** Подготовка учителей в Германии в условиях создания европейского пространства высшего образования : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ольга Владимировна Мартынова ; Пензен. гос. пед. ун-т имени В. Г. Белинского. – Пенза, 2006. – 180 с.

12. **Гладкова О. С.** Развитие системы повышения квалификации педагогических кадров в современной Германии в контексте непрерывного образования: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01/ Ольга Сергеевна Гладкова ; Чувашский гос. пед. ун-те имени И.Я. Яковлева. – Чебоксары, 2009. – 220 с.

13. **Володин Д. А.** Современное школьное образование в Финляндии: национальные реформы в Европейском контексте : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Дмитрий Алексеевич Володин; Тульский гос. пед. ун-т имени Л. Н. Толстова.– Тула, 2011. – 181 с.

14. **Загвоздкин В. К.** Реформа школьной системы и оценка качества школ в Финляндии / В.К. Загвоздкин. – М., 2011. – 64 с.

15. **Ставрुक М. А.** Содержание и организация академической мобильности студентов Финляндии : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01/ Марина Александровна Ставрुक ; Сургут. гос. ун-т Ханты-Мансийского автономного округа – Югры. – Сургут, 2011. – 349 с.

Deminskaya L. A.

The axiological approach of the pedagogical system of countries of the European Union (EU).

The modern targets of the pedagogical system are realized with the presence of the axiological approach of the teacher towards pupils and towards teaching process. It is necessary to study standards of the educational experience of the countries of the European Union (EU) for the formation of the axiological potential of the teacher.

Key words: pedagogical system, values, teacher, pupil, professional training.

Відомості про автора

Демінська Лариса Олексіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-методичної роботи Донецького державного інституту здоров'я, фізичного виховання і спорту. Основні наукові інтереси зосереджені навколо проблематики аксіологічних засад професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання.

Стаття надійшла до редакції 06.12.2012 р.

Прийнято до друку 21.12.2012 р.